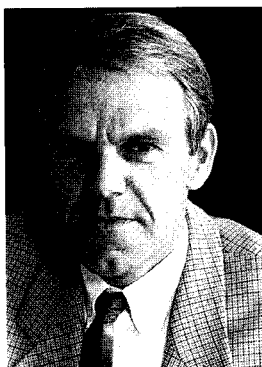

CPB onderschat beperkingen van eigen modellen

Het betoog van prof. Don elders in deze uitgave (pagina 406-410) verandert mijn eerder getrokken conclusie niet wezenlijk: de modellen van het Centraal Planbureau (CPB) zijn niet geschikt om verkiezingsprogramma's mee door te rekenen. Het CPB onderschat de beperkingen van de eigen modellen.

Mijn artikel in Christen Democratische Verkenningen (nr. 7/8, blz. 345-349) waar Don op reageert, signaleerde dat het CDA een slechte pers voor zijn verkiezingsprogramma heeft gekregen, omdat er te weinig lastenverlichting in werd voorgesteld. De pers ventileerde als algemene opinie, dat lastenverlichting een goed instrument was ter bevordering van werkgelegenheid en economische groei. In mijn artikel heb ik Frank Kalshoven (die volgens mij toch één van de betere economisch geschoolde journalisten in Nederland is) ten tonele gevoerd die dit cliché in zijn artikelen in de Volkskrant van harte onderschreef. Deze opvatting werd ondersteund door 'Keuzes in kaart'. De uit deze publikatie gehaalde tabel die bij mijn artikel in CDV was gevoegd, gaf aan dat de partijen die een hoge lastenverlichting aanbo-

Prof.dr. H.A.A. Verbon

den ook veel inverdieneffecten inboekten. Voor velen was deze tabel de reden om de boven aangehaalde conclusie te trekken. Ik had hierover al eerder in bijdragen in de landelijke pers (namelijk in april en mei van dit jaar in de Volkskrant en NRC Handelsblad) mijn beklag gedaan. Het CPB heeft daarop niet gereageerd. Daar zal het CPB toen goede redenen voor gehad hebben, maar feit is wel dat de ondersteuning van deze conclusie door het CPB ook heel scherp door de politieke leiders van de paarse partijen naar voren werd gehaald en gebruikt werd om het voorgestelde beleid door de CDA onderuit te halen. Uiteraard is het desavoueren van de programma's van de concurrenten onderdeel van het spel. Hier werd echter het CPB als het definitieve bewijs gebruikt (het meest pregnant door Frits Bolkestein in debatten met Jaap de Hoop Scheffer): met andere woorden,

elke economische (of politieke) argumentatie om te beweren dat er ook een keerzijde aan lastenverlichting verbonden kan zijn, werd overbodig verklaard door op het recept lastenverlichting een stempel van het CPB te zetten. Ook daarop heeft, bij mijn weten, het CPB niet gereageerd toen het oppor- tuun was, namelijk in de verkiezing- stijd. Nu krijgen we van de directeur van het CPB een tamelijk genuanceerd verhaal te horen over hoe de inverdien- effecten precies tot stand gekomen zijn. We krijgen zelfs nieuwe informatie voorgeschoteld. Er valt daaruit af te lei- den dat de lastenverlichting door de PvdA voor 42% (en niet voor 100%, zoals ik beweerde) en door de VVD voor 55% (en niet voor twee derde, zo- als ik beweerde) wordt terugverdiend. Uiteraard zijn we het CPB zeer erken- telijk voor deze informatie, maar voor mij is het verhaal van Don mosterd na de maaltijd.

Desondanks ben ik bereid om op zijn argumenten te reageren. Ik kan alvast verklappen dat zijn betoog mijn con- clusie niet wezenlijk verandert. Mijn conclusie was en is dat de modellen van het CPB niet geschikt zijn om verkie- zingsprogramma's mee door te rekenen. Daarmee wil overigens niet gezegd zijn dat de modellen van het CPB nergens voor geschikt zijn. Linksom (PvdA) of rechtsom (VVD) zullen de inverdienef-ecten worden 'verdiend' door loonma- tiging op de arbeidsmarkt tot stand te brengen. Dat kan rechtstreeks door een relatief grote lastenverlichting aan, met name, werkenden te geven en/of door ombuigingsmaatregelen in de sociale zekerheid voor te stellen. Dit leidt tot arbeidsaanbodgedrag dat een druk op de lonen en, mede daarom, een vergro- ting van de structurele werkgelegen- heid impliceert. Dit mechanisme zit

verweven in MIMIC waarmee een deel van de analyse is uitgevoerd. Ik had hier mijn twijfels bij. MIMIC is een mooi micro-economisch opgezet mo- del waarmee 'lange-termijn'-effecten op arbeidsaanbodgedrag kunnen worden doorgerkend. Dergelijke exercities kunnen leerzaam zijn als we iets te we- ten willen komen over de meest waar- schijnlijke *richting* van gedragsreacties op beleidsmaatregelen. Het woord *rich- ting* staat niet voor niets cursief. Geen enkele econoom zou mogen beweren dat hij weet met hoeveel procenten een werkzoekende harder naar een baan zal zoeken en met hoeveel uren als gevolg daarvan het arbeidsaanbod zal toene- men als gevolg van een bepaalde maat- regel. Het CPB doet dat toch en kop- pelt die 'wetenschap' ook nog aan een macro-economisch model. Dat leidt tot vreemde macro-economische caprio- len. Dat bleek bijvoorbeeld uit de door- rekening van de alternatieve belasting- plannen met MIMIC. Daar werd gevonden dat hoe groter de lastenver- lichting, des te groter ook het positieve effect op de werkgelegenheid. Maar dat betekent dat lastenverlichting nooit iets kan kosten! Dat is tegen iedere econo- mische intuïtie en in ieder geval een aansporing om heel voorzichtig te zijn bij het inzetten van MIMIC bij macro- economische rekenpartijen.

De lange termijn

Dan de lange termijn. Het lijkt mij evi- dent dat, onder overigens gelijk beleid, een beleid dat tot een lagere schuld leidt, een voordeel voor toekomstige generaties oplevert. Rekening houden met de financiële gevolgen van de ver- grijzing kan, ik zeg het Don graag na, op diverse manieren. Bij de andere poli- tieke partijen heb ik echter geen spec- taculaire voorstellen om de vergrijzing

het hoofd te bieden kunnen vinden, zodat in feite vergrijzing toch gecounterd dient te worden door verlaging van de schuld (afgezien van de vergroting van de arbeidsdeelname door ouderen waar zowel de PvdA als het CDA een punt van maakten). Hier nu constateert Don geen beter resultaat voor het CDA: "Het 8e-jaarseffect op het overheidstekort houdt precies het midden tussen PvdA (groter tekort) en VVD (kleiner tekort)". Ik beschouw dat, daarentegen, als een grandioos resultaat gegeven het feit dat de Paarse partijen de loonmatigingsbonus in de vorm van inverdieneffecten wel en het CDA de loonmatigingsbonus niet kreeg toebedeeld. Met andere woorden, de directeur van het CPB probeert aan te tonen dat toekomstige generaties bij het CDA niet beter af zijn door een beroep te doen op de modelberekeningen die ik nu juist probeer aan te vechten. Mijn punt is dat als de discutabele inverdieneffecten hier niet waren ingecaluleerd het CDA waarschijnlijk met ruime voorsprong op de rest zou zijn geëindigd. De generatierekeningen die het CPB zelf ook in huis heeft, zijn daarom geschikt voor dat doel omdat daar dergelijke discutabele modeluitkomsten voor de lange termijn niet worden meegenomen.

Klantvriendelijkheid CPB

Tenslotte de klantvriendelijkheid van het CPB. Laat ik eerst zeggen dat het in feite een onmogelijke opgave is om een paar maanden voor de verkiezingen op een serieuze wijze een partijprogramma door te rekenen. Dat kan alleen als de partijen ver van te voren in staat zijn hun beleidsvarianten modelklaar te hebben. In beginsel zijn alleen de regeringspartijen mede via de inzet van hun ambtelijke apparaat daartoe natuurlijk

kerwijs in staat. Oppositiepartijen zullen in een zeer korte tijd moeten woe-keren met de toevallig aanwezige kennis in eigen kring. Hierbij is de klantvriendelijkheid van het CPB niet overdreven groot, weet ik uit eigen ervaring. Door de zeer beperkte tijd worden door het CPB hele strakke *deadlines* opgelegd die niet tot weloverwogen keuzes leiden, terwijl de regeringspartijen al in een ander verband uitgebreid hebben kunnen experimenteren met de ingezette modellen (zoals bijvoorbeeld met het belastingplan). Het is dan ook geen wonder dat nu het CDA klaagt over de doorrekening van het CPB, terwijl dat in 1994 door de VVD, toen oppositiepartij, werd gedaan. Het CPB wenst echter van geen wijken te weten. Don vindt dat alle programma's in hetzelfde rekenmodel mochten worden geperst. Wat mij betreft komt dat er op neer dat iedereen moet geloven in de wereld die door het CPB in de gehanteerde modellen wordt geschetst. Mij lijkt het dat het CPB de mogelijkheden van zijn instrumentarium daarmee ernstig overschat. Of beter, het onderschat de beperkingen die modellen nu eenmaal eigen zijn. Gegeven dat de resultaten van de doorrekening van de programma's zo'n cruciale rol kunnen spelen tijdens de verkiezingstijd kan ik niet anders concluderen dan dat dit een onverantwoorde opstelling is. ◀

Prof.dr. H.A.A. Verbon is in het academisch jaar 1998-1999 visiting professor aan de Vanderbilt University in Nashville, Tennessee. Hij was lid van de programcommissie van het CDA.